

ירידת שכינה

1. מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יט פסוק (כ) [וירד

[וירד ה' על הר סיני א]ל ראש ההר יכול ירד ודאי תל' לו' כי מן השמים [דברתי עמכם (שמ' כ יח) יכול] לא ירד ודאי [תל'] לו' וירד ה' על הר סיני אל [ראש ההר אמור מעתה נבקעו ש]מי השמים העליונים ונתנה [רשות לאש ללהט את המים וכן] הוא או' כקדוח אש המסים [מים תבעה אש (ישע' סד א) ירד לו היציע העליון ועמד לו על] גבי הר סיני מה תל' לו' אתם [ראיתם כי מן השמים ג' (שמ' כ יח) אלו שמים שעל גבי הר סיני] >

ר' יוסי או' מעולם לא עלה משה למרום ולא ירדה שכינה על הר סיני > וכן הוא או' השמים שמים [לה] והארץ נתן לבני אדם אלא מלמד שאמר] לו [המק]ום למשה [הריני] > קורא לך מראש ההר ואתה עולה שני' ויקרא ה' למשה > אל ראש ההר ויעל משה.

- מה הסתירה בפסוקים?
- כיצד מיישבים את הסתירה במדרש?
- לפי ר' יוסי היכן נערכה פגישה בין משה לקב"ה?

2. ספרי זוטא פסקא ז ד"ה פט. ובבא

ובבא משה אל אהל מועד, כתוב אחד אומר ובבא משה אל אהל מועד וכתוב אחד אומר ולא יכול משה לבא אל אהל מועד כיצד נתקיימו שני כתובים הללו אלא בזמן ששכינה מגעת לארץ מהוא אומר ולא יכול משה מפני שנתנה רשות למחבלים לחבל ובזמן ששכינה מסתלקת מן הארץ מהוא אומר ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו כיון שהיה נכנס היה מדבר עמו.

שלוש מדות היה בו ביד משה מה שלא היה ביד בלעם משה היה מדבר עמו עומד שנאמר ואתה פה עמוד עמדי (דברים ה כז) [ועם בלעם לא היה מדבר עמו אלא נופל שנא' נופל וגלוי עינים (במדבר כד ד)] משה היה מדבר עמו פה אל פה שנא' פה אל פה אדבר בו (שם/במדבר/ יב ח) [ובבלעם כתיב נאם שומע אמרי אל (שם/במדבר/ כד ד) שלא היה מדבר עמו פה אל פה] משה היה מדבר עמו פנים אל פנים שנאמר ודבר ה' אל משה פנים אל פנים (שמות לג יא) [ועם בלעם לא היה מדבר כי במשלים כמד"ת וישא משלו ויאמר וגו' (במדבר כד טו) .

שלוש מדות היו ביד בלעם מה שלא היה ביד משה. משה לא היה יודע מי מדבר עמו בלעם היה יודע מי מדבר עמו שנא' נאם שומע אמרי אל אשר מחזה שדי יחזה (שם/במדבר כ"ד/ ד) משה לא היה יודע אימתי הקב"ה מדבר עמו] ובלעם היה יודע מה הקב"ה עתיד לדבר עמו שני' ויודע דעת עליון (שם/במדבר כ"ד ט"ז) . משלו משל לטבחו של מלך שהוא יודע מה המלך מקריב על שולחנו [ויודע כמה הוצאות יוצאות למלך על שולחנו] כך היה בלעם יודע מה הקב"ה עתיד לדבר עמו בלעם היה מדבר עמו בכל שעה שירצה שנא' נופל וגלוי עינים (שם/במדבר כ"ד ד/) [היה משתטח על פניו ומיד היה גלוי עינים על מה ששואל ומשה לא היה מדבר עמו בכל שעה שירצה] ר' שמעון אומר אף משה היה מדבר עמו בכל שעה שירצה שני' ובבא משה אל אהל מועד כיון שהיה רוצה היה נכנס והוא מדבר עמו.

ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר שומעני כאלו לא ירדה שכינה לארץ מעולם שנאמר מן השמים השמיעך את קולו ליסרך (דברים ד לו) אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם (שמות כ יח) ומה אני מקיים ובבא משה אל אהל מועד אלא כמין סילון של אש היה יורד מן השמים לבין שני הכרובים ומדבר עמו משום שנא' מבין שני הכרובים וידבר אליו:

- מה הסתירה בין הפסוקים וכיצד מיישב אותה המדרש?
- מי זכה לנבואה גדולה יותר בלעם או משה?
- מהי מילת המפתח בפסוק הנדרש בבמדבר ז פט?

3. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף ד עמוד ב

ושאינה גבוהה עשרה טפחים. מנלן? אתמר, רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו. בכולה סדר מועד, כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעיילי רבי יונתן. ארון תשעה וכפורת טפח - הרי כאן עשרה, וכתוב +שמות כה+ ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת ותניא, רבי יוסי אומר: מעולם לא ירדה שכינה למטה, ולא עלו משה ואלהיה למרום, שנאמר +תהלים קט"ו+ השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. - ולא ירדה שכינה למטה? והכתוב +שמות יט+ וירד ה' על הר סיני! למעלה מעשרה טפחים. - והכתוב +זכריה יד+ ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים! - למעלה מעשרה טפחים. ולא עלו משה ואלהיה למרום? והכתוב +שמות יט+ ומשה עלה אל האלהים! - למטה מעשרה. - והכתוב +מלכים ב ב+ ויעל אליהו בסערה השמים! - למטה מעשרה. - והכתוב +איוב כו+ מאחז פני כסא פרשו עליו עננו, ואמר ר' תנחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו! - למטה מעשרה. - מכל מקום מאחז פני כיסא כתיב! - אישתרבוני אישתרבב ליה כסא עד עשרה, ונקט ביה.

4. תלמוד ירושלמי מסכת סוכה פרק א דף נא טור ד /ה"א

מניין למעלה מעשרה שהיא רשות אחרת רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת וכתוב אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם מה דיבור שנאמר להלן רשות אחרת אף דיבור שנאמר כאן רשות אחרת - איזה מסקנה שגויה מבקש הירושלמי לתקן?

5. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת כי תשא סימן יח

ויתן אל משה, זש"ה נפת תטפנה שפתותיך כלה (שיר /השירים/ ד) אמר רבי אבא בן יהודה כנסת ישראל מקלסה להקב"ה מלמעלן למטון והקב"ה מקלסם מלמטון למעלן, היא מקלסתו מלמעלן למטון שהורידה אותו מן העליונים לתחתונים שנאמר ועשו לי מקדש, והוא מקלסן מלמטון למעלן שהעלה אותו שנאמר (דברים כח) ונתנך ה' אלהיך עליון, מי זאת עולה מן המדבר, היא מקלסתו מלמעלן למטון מתחלת מן הראש עד הרגל, ראשו כתם פז, קווצותיו, עיניו לחייו שפתותיו, ידיו מעיו שוקיו חכו ממתקים וגו' זה דודי (שיר /השירים/ ה) , והוא מקלסן מלמטון למעלן, מה יפו פעמיך בנעלים חמוקי ירכיך שרך אגן בטנך ערימת שני שדיך צוארך כמגדל עיניך אפך ראשך עליך נפת תטופנה (שיר /השירים/ ד) , - מה מלמד אופן השבח שבין א-להים וישראל?

6. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת נשא סימן טז

ויהי ביום כלות משה רב אומר כל מקום שהוא אומר ויהי דבר חדש הוא ורבי שמעון אומר כל מקום שהוא אומר ויהי דבר שהיה נפסק להרבה ימים וחזר לכמות שהיה זש"ה (שיר /השירים/ ה) באתי לגני אחותי כלה אמר רבי שמואל בר נחמן בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים ברא את האדם וצוה אותו ואמר לו מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב) ועבר על צויו, אמר ליה הקב"ה כך הייתי מתאוה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים ודבר אחד צויתי אותך ולא שמרת אותו, מיד סלק הקב"ה שכינתו לרקיע הראשון מנין דכתיב (שם /בראשית ב/) וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן, כיון שעברו על הצווי סלק שכינתו לרקיע הראשון, עמד קין והרג להבל מיד סלק שכינתו לרקיע שני כו' (כדאיתא לעיל סדר פקודי סי' ו') אמר הקב"ה שבעה רקיעים בראתי ועד עכשיו יש רשעים לעמוד בה מה עשה קפל את כל הדורות הראשונים הרשעים והעמיד אברהם כיון שהעמיד אברהם סיגל מעשים טובים ירד הקב"ה מן רקיע שביעי לששי עמד יצחק ופשט צוארו על גבי המזבח ירד משיי לחמישי כו' (שם) עמד משה והורידה לארץ שנאמר (שמות יט) וירד ה' על סיני וכתוב (שיר /השירים/ ה) באתי לגני אחותי כלה, אימתי כשהוקם המשכן. - מהו התהליך שעובר הא-ל-ל במקרא ע"פ המדרש?

7. שמות רבה (וילנא) פרשה יב ד"ה ג ויאמר ה'

ויאמר ה' אל משה נטה ירך על השמים, הה"ד (תהלים קלה) כל אשר חפץ ה' עשה וגו', אמר דוד אע"פ שגזר הקב"ה (שם/תהלים/קטו) השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם משל למה"ד למלך שגזר ואמר בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי כך כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם כשבקש ליתן התורה בטל גזירה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים ואני המתחיל שנאמר (שמות יט) וירד ה' על הר סיני וכתוב (שם/שמות/כד) ואל משה אמר עלה אל ה', הרי כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ וגו', כמו כן כשבקש אמר (בראשית א) יקוו המים וכשבקש עשה את היבשה ים ותהום שנאמר (עמוס ה) הקורא למי הים, ואומר (בראשית ז) ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה, וכשבקש עשה את הים ותהומות יבשה שנא' (שמות יד) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, ואומר (תהלים קו) ויוליכם בתהומות כמדבר, וכן במצרים במשה שהיה בארץ נתן לו רשות לשלוט במעשה שמים שנאמר ויאמר ה' אל משה נטה ירך על השמים וגו', למה הביא עליהם ברד לפי ששמו ישראל נוטעי כרמים וגנות ופרדסים ואילנות לפיכך הביא עליהם ברד ושבר את הכל, על האדם ועל הבהמה, כיון שראה הקב"ה שלא שמעו לדבריו מה שאמר להם שלח העז, אמר הקב"ה כדי שיבא הברד על הכל.

- האם מדרש זה מסכים עם קודמיו?

8. בראשית רבה (וילנא) פרשה מח ד"ה יד ויקח חמאה

ר' אלעזר ור' אבון בשם רבי מאיר מתלא אמר, עלת לקרתא הלך בנימוסה (בא לעיר הולך לפי נימוסיה) למעלה שאין אכילה ושתייה עלה משה למרום ולא אכל שנאמר (דברים ט) ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, אבל למטה שיש אכילה ושתייה, והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, וכי אוכלין היו, אלא נראין כאוכלין ראשון ראשון מסתלק.

- מה עמדת מדרש זה?